
ИЗБЯГВАНЕ НА ДАНЪЦИ ЧРЕЗ КРИПТОВАЛУТИ

Атанас ЛЬОНДЕВ*

TAX EVASION THROUGH CRYPTOCURRENCIES

Abstract: *Bitcoin is an innovative currency that is not regulated by governments like any other cryptocurrency. Cryptocurrencies can make payments very quickly and at almost no cost. One of the advantages of bitcoin is the fact that the virtual currency avoids the main problem inherent in conventional currencies, namely inflation. One of the big advantages is anonymity. Nobody knows how much bitcoin a person owns. It is also not known what transactions make and a new way to avoid paying taxes.*

Key words: *cryptocurrency, bitcoin, blockchain, crypto-business, crypto wallets, tax treatment*

**СЪЩНОСТ И ВЪЗНИКВАНЕ НА КРИПТОВАЛУТИТЕ
И БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ**

Първото описание на криптографски обезопасена верига е публикувано през 1991 г. от **S. Haber, W. S. Stornetta** [2]. През 1992 г. Bayer, Haber и Stornetta включиха Merkle дървета в дизайна, което подобри ефективността, като позволи да се събират няколко документа в един блок. Вътрешните ефекти от чуждестранните дейности на американските многонационални компании, които

---

* Авторът е професор, доктор във Висшето училище по сигурност и икономика – Пловдив.

инвестират в чужбина, едновременно намаляват вътрешната си дейност [1]. Международните тежести на корпоративния данък са дадени в работни документи, свързани с анализ, който показва как местните собственици на капитал могат да избягат от по-голямата част от корпоративния доход като данъчна тежест, когато капиталът се преразпределя в чужбина в отговор на данъка. Анализът и изводите, изразени в тях, са на авторите и не трябва да бъдат интерпретирани като тези на Службата за бюджет на Конгреса на САЩ [3].

През 1983 г. американският криптограф David Chaum [4] измисля анонимни електронни криптопари, наречени „ecash“. През 1995 г. той ги осъществява чрез DigiCash – ранна форма на криптографски електронни плащания, която изисква потребителски софтуер, за да тегли банкноти от банка, и определени криптоключове, за да може да праща на получател. Това позволява валутата и плащанията да са непроследими за банката, правителството или трета страна.

На 31 октомври 2008 г., която съвпада с годината на започването на последната до момента световна финансова криза, в интернет се появява т.нар. „Бяла книга“ („White Paper“). Авторът на този документ е човек или екип хора с псевдоним Сатоши Накамото (Satoshi Nakamoto). Бялата книга представлява документ, съставен от девет страници, в който се описва разработката на децентрализирана разплащателна система с електронни пари, работеща автономно и ненуждаеща се от трета страна, като централизиран контролен орган (институция или банка), която трябва да удостовери това разплащане. На базата на описаната в този документ концепция започва изграждането на децентрализираната мрежа от равноправни компютри, съхраняващи блокверигата на биткойн (BTC) и създаването („изкопането“, или още генерирането) на неговите виртуални единици (монети) от електронни пари.

На 3 януари 2009 г. е „изкопан“ първият блок, наречен „генезис блок“ или „нулев блок“, който е част от първия блокчейн в света, и това дава началото и на първата криптовалута, наречена „биткойн“. Голям процент от хората все още продължават да свързват биткойн и блокчейн и да ги смятат за едно цяло. Но това далеч не е така.

Първата трансакция, която ползва блокчейн технология, е осъществена на 12 януари 2009 г. чрез биткойн. Чрез тази първа трансакция Хъл Фини – един от първите поддръжници на биткойн, се сдобива с десет биткойна. Други ранни поддръжници на техно-

логията са Уей Дай и Ник Сабо, като и двамата са създали сходни технологии, които се приемат за ранни версии на биткойн. На 5 октомври с.г. е установен първият обменен курс за криптовалута, ползваща блокчейн технология. Използвано е уравнение, което включва стойността на електричеството, нужно на компютър да генерира биткойн.

БЪЛГАРИЯ КАТО ВТОРИ НАЙ-ГОЛЯМ ПРИТЕЖАТЕЛ НА БИТКОЙН В СВЕТА

В последните световни новини, отнасящи се за криптовалутите, посочени в различни литературни източници [5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 и 13], България стана държавата, която държи второто по големина „съкровище“ по биткойн в света. Изненадващата статистика се отнася за факта, че българското правителство притежава поне 213 000 биткойна. При сегашните темпове стойността на тези биткойни е над 804 млн. щат. дол. Българският биткойн портфейл, ако бъде достъпен и конвертиран, би бил добър, за да покрие голяма част от БВП на страната. Българското правителство придоби значителното богатство, след като българските правоприлагащи органи заловиха биткойните по време на операция, свързана с идентифициране на киберпрестъпления, извършени от международна група хакери. Най-голямото количество биткойни на земното кълбо принадлежи на човека, създал биткойн, криейки се зад името Satoshi Nakamoto. Остава неясно каква е съдбата на биткойн собствеността на България. Българското правителство може да реши да търгува с биткойни (както често се прави в САЩ) или да ги използва за други цели.

✓ Криптобизнесът в България

България е активен участник в сектора финтех, включващ търговия с криптовалути. В допълнение към редица фирми, работещи в областта на криптообмена на валута, в България се провеждат международни криптоконференции, а страната притежава два двупосочни банкомата за банкноти в столицата София, които позволяват продажбата и закупуването на виртуални валути, включително биткойн, етер и лайткойн. Потребителите, които желаят да закупят биткойн, могат просто да депозират пари в евро, щатски долари и български левове.

България е привлекателна дестинация за онлайн бизнеса, тъй като предлага не само достъпна, добре образована работна сила (българските предприемачи са добре познати като предоставя-

щи отлични услуги на разумни такси), но и изключително конкурентна данъчна среда – страната налага най-ниските корпоративни и лични приходи данък в ЕС (плюсък данък от 10 %).

✓ **Регулаторна рамка**

Когато правите финансови трансакции на компютъра си, пазарувате онлайн или просто казвате добре познатото „ще платя с карта“ на касата на някой магазин, вие използвате предимствата на финансовите технологии. В общи линии всяко сътрудничество на технологии и финансови услуги представлява финтех. Финансовите институции имат два начина на прилагане на финансови решения, така че умело да се съревновават с конкуренцията си. Те могат да изберат или да си партнират с финтех компании, или да разработят свои собствени решения. По който и от двата начина да подхождат, те трябва да следват тенденциите, определени от финтех индустриите и глобалната дигитализация. Понастоящем няма всеобхватна регулаторна рамка, уреждаща растящия сектор на финтех в страната, а трансакциите с криптовалута, като покупка, продажба и плащане с биткойни, не подлежат на лицензионни изисквания. Въпреки това в близко бъдеще можем да очакваме набор от закони и наредби от българското правителство, които ще улеснят регистрацията на фирми, работещи в криптосектора. За преодоляване на регулаторната празнина Комисията за финансов надзор наскоро публикува „Стратегия за стимулиране на криптобизнеса в страната“. Стратегията се основава на четири ключови стълба, а именно: (1) управление на рисковете в кибернетичната сигурност, чиято цел е да осигури безопасно киберпространство за търговия с криптовалута; (2) създаване на лицензионни процедури, позволяващи създаването и надзора на компании, които предлагат финансови иновативни продукти и услуги, включително обмен на криптовалута; (3) създаване на иновационни центрове и среди за тестване; и (4) създаване на цялостна регулаторна рамка и механизми за надзор.

ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ НА КРИПТОВАЛУТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Придобилата известност като криптовалута биткойн повдига множество въпроси от правно и данъчно естество, които достигат и до самата същност на понятията „валута“ и „платежно средство“. Основният принцип на генерирането на биткойн е споделянето на изчислителната способност на процесорите на индивидуални компютри, или т.нар. „копаене“. Самата система за генериране, опреде-

ляне на количеството на максимално налични биткойни, както и прогресивното спадане на скоростта на добиване създава достатъчна степен на предсказуемост относно стойността на биткойните, което води и до търгуването им. Биткойните са били обект на множество спорове – дали това е валута, разплащателно средство и пр. Децентрализираното управление, както и фактът, че не са универсално прието разплащателно средство, говори по-скоро за несъответствие с класическата дефиниция на валутата. Въпросите, свързани със сигурността на биткойн като разплащателно средство, липсата на държавна санкция и опасностите от финансиране на нелегални дейности (тероризъм, пране на пари и др.), не са обект на настоящата статия. Същата ще се занимае основно с разбирането на българския съд и администрация по отношение на два конкретни въпроса: необходим ли е в България лиценз за търговия с биткойн и данъчно третиране на сделки с криптовалута.

ОТНОСНО НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ЛИЦЕНЗ ЗА ТЪРГОВИЯ С БИТКОЙН

Въпросът относно регистрацията на търговско дружество, което има за предмет на дейност търговия с биткойни и различни сделки с тях, е бил предмет на разглеждане в практиката на съдилищата, които разглеждат споровете по законосъобразността на отказ за вписване в търговски регистър. Основният проблем, който е разгледан, е дали такъв предмет на дейност води след себе си необходимост от получаване на лиценз, като спорът се води по повод на същността на биткойн. Според разпоредбата на чл. 5, ал. 2, т. 3 на Закона за пазарите на финансови инструменти (ЗПФИ) „инвестиционни услуги и дейности са: „т. 3 сделки за собствена сметка с финансови инструменти, както и други дейности, свързани с финансови инструменти“. За тези дейности се изисква лицензиране като инвестиционен посредник (чл. 6 във връзка с чл. 5, ал. 1 от ЗПФИ). Следователно пред органа по вписването на търговско дружество в българския търговски регистър възникват въпросите са ли това финансови инструменти и подлежи ли извършването на сделки с тях на лицензионен режим.

По въззивно гр. д. 984/2015 г. съдът взема ясно становище по въпроса, след като съобразява получените от Българската народна банка (БНБ) и Комисията по финансов надзор (КФН) становища. Виртуалната валута биткойн не представлява законно платежно средство. Дейностите по придобиване, търгуване и разплащане с биткойн не са регулирани от действащото национално и европейс-

ко законодателство и не подлежат на лицензиране или регистрация. Това не са сделки с електронни пари, които да попадат в обхвата на регулационните функции на БНБ, както в чл. 3 от Закона за пазарите на финансовите инструменти изрично са изброени финансовите инструменти, които подлежат на регулация от КФН.

Към настоящия момент биткойн или другите виртуални валути не са признати и не се третират като финансови инструменти по смисъла на ЗПФИ и спрямо тях не следва да се прилагат изискванията на ЗПФИ. За сключване на сделка с биткойн не е необходимо издаване на лиценз от КФН за извършване на инвестиционна дейност и предоставяне на инвестиционни услуги по смисъла на чл. 5, ал. 2 и 3 от ЗПФИ. КФН дава заключение, че с оглед на описания от заявителя бизнес модел и предмет на дейност нормите на ЗПФИ биха били приложими към тази дейност само ако тя има за предмет дейности, свързани с предлагането на финансови инструменти, чийто базов актив е биткойн, като например договори за разлика или дериватни инструменти, за което е необходимо притежаването на лиценз за извършване на дейност като инвестиционен посредник. Ако дружеството няма намерение да извършва такива сделки с базов актив електронни валути, то дейността му няма да подлежи на лицензиране от КФН. Правилно съдът заключава, че хипотетичното извършване от дружество на дейности, свързани с предлагането на финансови инструменти, чийто базов актив е виртуална валута, например договори за разлика или дериватни инструменти, изискващи лицензирането като инвестиционен посредник, не може да обоснове отказ за регистрацията му.

С оглед на горното следва да се приеме, че длъжностните лица при българския търговски регистър не следва да отказват вписване на дружества, които имат в предмета си на дейност търговия с биткойн или други криптовалути.

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ЗА ДАНЪЧНОТО ТРЕТИРАНЕ НА СДЕЛКИТЕ С БИТКОЙН

А. Облагане с ДДС

По дело С-264/14 Съдът на Европейския съюз (СЕС) е имал възможност да се произнесе по приложимостта на режима на ДДС по отношение на сделки с биткойн. Преюдициалният въпрос, поставен пред съда, е по облагането с данък върху добавената стойност на сделките по обмяна на традиционни валути срещу виртуалната валута биткойн и обратно, които ще бъдат извършвани чрез шведско дружество.

Според разпоредбите на Директива 2006/112/ЕО (ДДС Директива) подлежат на облагане сделките с предмет: възмездна доставка на стоки на територията на дадена държава членка от данъчнозадължено лице, действащо в това си качество; доставка на услуги, извършвана възмездно на територията на държава членка от данъчнозадължено лице, действащо в това си качество. А в чл. 135 от Директивата е предвидено, че държавите членки освобождават сделките, включително договаряне, засягащи валута, банкноти и монети, използвани като законно платежно средство, с изключение на предметите с колекционерска стойност, т.е. монетите от злато, сребро и други метали, или банкнотите, които обикновено не се използват като законно платежно средство, или монети с нумизматична стойност, след като изключва възможността тези сделки да се разглеждат като доставка на стока и приема, че тези услуги – размяна на традиционна валута с биткойн при плащането на комисиона, са възмездна доставка на услуги по смисъла на Директивата и попадат в обхвата на системата на ДДС.

Особен интерес представляват разсъжденията на съда по отношение на освобождаването на тези услуги от ДДС. Българският Закон за данък върху добавената стойност (ЗДДС) възприема за освободена доставка: сделката, включително договарянето, свързана с валута, банкноти, монети, използвани като законно платежно средство, с изключение на банкноти и монети, които обикновено не се използват като законно платежно средство или са с нумизматична стойност (чл. 46, ал. 1, т. 4), която възпроизвежда почти буквално разпоредбата на чл. 135, § 1, буква д) на Директивата. Следователно разсъжденията на СЕС по отношение на освобождаването на тези доставки трябва да се кредитират като приложими и относно данъчното третиране на тези сделки в България, а и като се има предвид високата степен на интегрираност на ДДС системата в рамките на ЕС.

Въпросът, който съдът разглежда, е дали са освободени от облагане с ДДС доставки на услуги, състоящи се в обмяна на традиционни валути срещу единици от виртуалната валута биткойн, и обратно, извършени срещу заплащането на сума, съответстваща на маржа, който се определя от разликата между цената, по която съответният оператор купува валутите, и цената, по която ги продава на своите клиенти.

Съобразявайки съотношението на принципите за универсално, стриктно тълкуване на понятията за освобождавания с идеята, че това тълкуване не следва самоцелно да изключва ненужно от

обхвата на понятията случаи, които необосновано биха ограничили ефекта на освобождаванията, съдът приема, че сделките с нетрадиционни валути, т.е. с валути, различни от паричните единици, които са законни платежни средства в една или повече държави, доколкото тези валути са приети от държавите по дадена сделка като платежно средство, алтернативно на законните платежни средства, и нямат друго предназначение, освен да се използват като платежно средство, представляват финансови сделки. Още повече приема се, че виртуалната валута биткойн няма друго предназначение, освен да се използва като платежно средство, и че тя се приема от определени оператори за тази цел. Тези аргументи наред с анализа на целите на освобождаванията по чл. 135, § 1, буква „д“ на Директивата (да се отстранят трудностите, свързани с определянето на данъчната основа и на размера на подлежащия на приспадане ДДС, които възникват във връзка с данъчното облагане на финансови сделки) водят съда до извода, че доставки на услуги, състоящи се в обмяна на традиционни валути срещу единици от виртуалната валута биткойн, и обратно, извършени срещу заплащането на сума, съответстваща на маржа, който се определя от разликата между цената, по която съответният оператор купува валутите, и цената, по която ги продава на своите клиенти, представляват сделки, освободени от ДДС.

Б. Деклариране на доходи от сделки с криптовалута

Националната агенция по приходите (НАП) е имала възможност няколко пъти да се произнася по въпросите на данъчното третиране на приходите от биткойн. Принципното положение е, че НАП в своите отговори релевира съображения за неяснота на уредбата и често препраща към очакваната практика на СЕС. В Писмо № 24-34-50 от 2014 г. НАП заключава, че поради обстоятелството, че съгласно Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО) данъчният финансов резултат се определя чрез преобразуване за данъчни цели на счетоводния финансов резултат, а ЗКПО не регламентира специално данъчно третиране на счетоводните приходи, възникнали при продажбата на виртуална валута биткойн, последната в общия случай е призната за данъчна цел, т.е. с нея не се преобразува счетоводният финансов резултат.

Що се касае до облагането на доходи на физически лица, то НАП в Разяснение № 24-34-40 и Разяснение № 24-34-39 от 2014 г. приема, че:

- доходите от продажба на биткойн следва да се третират като доходи от продажба на финансов актив;

- съгласно чл. 33, ал. 3 от ЗДДФЛ облагаемият доход от продажба или замяна на финансови активи е сумата от реализираните през годината печалби, определени за всяка конкретна сделка, намалена със сумата от реализираните през годината загуби, определени за всяка конкретна сделка;

- доходите, подлежащи на облагане по реда на чл. 33, ал. 3 от ЗДДФЛ, се облагат с данък върху общата годишна данъчна основа и се декларират в годишната данъчна декларация.

Поради множеството правни неясноти (включително в областта на данъчното третиране) около криптовалутите и тяхното икономическо и правно битие настоящата статия има за цел да ориентира заинтересованите в някои от тенденциите в регулациите на тези отношения. Считаме, че предстоят допълнителни усилия на нормотворческите и правоприлагащите органи по повод на урегулирането на правоотношенията, възникващи във връзка с т.нар. „виртуални валути“, които ще предизвикат българския, а и не само, правен ред да реагира на новостите, които виртуалното общество генерира.

В заключение, биткойн е иновативна валута, която не се регулира от правителствата, както всяка друга криптовалута. Чрез криптовалутите могат много бързо и почти без разходи да се извършват плащания. Към предимствата на биткойн се отнася и фактът, че чрез виртуалната валута се избягва основният проблем, характерен за конвенционалните валути, а именно инфлацията. Едно от големите предимства е анонимността: никой не знае колко биткойна притежава човек, какви трансакции прави, и се явява нов начин за избягване на плащането на данъци.

Биткойн помага на потребителите „миньори“ да реализират печалби, а това от своя страна поддържа функционирането на системата. В началото е било лесно да се изкопават големи количества биткойни, но със засилване на популярността възможността за големи печалби започва да спада, дори в някои случаи част от „миньорите“ са на загуба. Хората винаги са иновативни, успяват да се справят с всяка ситуация и намират начин да излъжат системата. „Миньорите“ обединяват силите си в общи пулове и по този начин имат по-голям шанс за печалба. Собствениците на биткойн трябва да бъдат много внимателни и да вземат необходимите мерки за запазване на своята собственост, като използват добре защитени криптопортфейли.

Jumepamypa

1. **Desai**, Mihir C., Fritz Foley and James R. Hines, Jr. Domestic Effects of the Foreign Activities of US Multinationals. – In: *American Economic Journal: Economic Policy*, February 2009.
2. **Haber**, S., W. S. Stornetta. How to time-stamp a digital document. – In: *Journal of Cryptology*, vol. 3, No 2, 1991.
3. **Randolph**, William C. International Burdens of the Corporate Income Tax. – In: *Congressional Budget Office*, August 2006.
4. <https://www.crunchbase.com/person/david-chaum>
5. <http://wreview.eu/s/Blockchain.html>
6. <https://en.wikipedia.org/>
7. <https://bg.wikipedia.org/>
8. <https://bitcoinborsa.bg/>
9. <http://blog.bitcoin.bg/>
10. <https://www.cryptodnes.bg/>
11. <https://money.bg/>
12. <https://money.bg/finance/zashto-bankite-se-strahuvat-ot-bitcoin.html>
13. <https://www.ruskov-law.eu/sofia/article/bitcoin-pravo-danyci.html>